

เอกสารอ้างอิงและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เป็นที่ตระหนักกันดีและยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาประเทศ ดังนั้น ในปัจจุบันนี้จึงมีผู้สนใจศึกษาค้นคว้าและแสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษากันอย่างกว้างขวาง เอกสารอ้างอิงและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่อง พัฒนาการของอาชีวศึกษาในประเทศไทย เทาที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเพื่อเป็นพื้นฐานและแนวทางสำหรับงานวิจัยเรื่องนี้ จะได้แยกกล่าวออกเป็น 5 หัวข้อด้วยกันคือ

1. ประวัติการจัดการศึกษาไทย
2. ประวัติการฝึกหัดครู
3. สถาบันอาชีวศึกษา
4. สถานภาพและบทบาทของครู
5. ลักษณะของวิชาชีพชั้นสูง

ประวัติการจัดการศึกษาไทย

ในปี 2512 วุฒิชัย มุลทิลัม¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง นโยบายการจัดการศึกษาของไทย

¹ วุฒิชัย มุลทิลัม, นโยบายการจัดการศึกษาของไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรินต์มานิพนธ์การศึกษามหามัถิตติต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร,

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผลการวิจัยพอสรุปได้ว่า การศึกษาของไทย ก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น มีศูนย์กลางสำคัญอยู่ที่วัดมีพระสงฆ์เป็นครูสอนหนังสือ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการปฏิรูปการศึกษาครั้งสำคัญยิ่งอันเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาแบบใหม่ของไทย ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการปฏิรูปดังกล่าวก็คือ การคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตก อิทธิพลทางศาสนศึกษา และความคิดอ่านตามแบบตะวันตก ประสบการณ์ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงได้รับจากต่างประเทศ การเลิกทาส และความต้องการบุคคลเข้ารับราชการ การปฏิรูปการศึกษาเริ่มด้วยการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นในพระบรมมหาราชวังก่อน แล้วค่อยๆ ขยายออกไปภายนอกพระบรมมหาราชวัง และตามหัวเมืองสำคัญๆ การจัดการศึกษาแบบใหม่ในระยะแรก คำนี้ถึงตัวบุคคลมากกว่าสถาบัน จึงยังไม่เข้ารูปเป็นระบบเท่าใดนัก ระยะต่อมาหลังจากที่ได้มีการประกาศตั้งกรม - ศึกษาธิการขึ้นในปี พ.ศ. 2430 แล้ว การจัดการศึกษาจึงเริ่มเข้ารูปเป็นระบบ และค่อยๆ พัฒนาเรื่อยมาเป็นลำดับ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ 3 ประการ คือ เพื่อสนองความต้องการทางบ้านเมือง ที่ต้องการคนเข้ารับราชการ จัดการศึกษาเพื่อคุณประโยชน์โดยทั่วไป และเพื่อเป็นการส่งเสริมพระศาสนา

ในปี พ.ศ. 2513 จีรพันธุ์ พูลพัฒน์² ได้ทำการวิจัยเรื่อง พัฒนาการของการบริหาร การศึกษาไทย ผลการวิจัยพอสรุปได้ว่า ก่อน พ.ศ. 2430 ยังไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการ จัดการศึกษาขึ้นโดยเฉพาะคงมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาคือ พระสงฆ์ โดยการศึกษาของวัด

²จีรพันธุ์ พูลพัฒน์, พัฒนาการของการบริหารการศึกษาไทย วิทยานิพนธ์ปริญญา ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513.

อยู่ภายใต้การควบคุมของสมภารเจ้าวัด ซึ่งมีฐานะเสมือนครูใหญ่ พระครูวัดหรือขรัวเป็นครูรอง ส่วนในราชสำนักมีพระราชครูเป็นผู้ควบคุมจัดการศึกษา ในปี พ.ศ. 2430 จึงได้ตั้งกรมศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะขึ้นมา โดยมีอธิบดีเป็นตำแหน่งบริหาร สูงสุด การคัดเลือกผู้บริหารระดับสูงอยู่ในอำนาจของพระมหากษัตริย์ โดยมี กษัตริย์เสนาบดี เป็นที่ปรึกษา และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา การคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานด้านการศึกษาจึงดำเนินการไปภายใต้กฎหมาย โดยมีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนเป็นหลัก ในปี พ.ศ. 2488 ได้จัดตั้งคุรุสภาขึ้นโดยรวมกิจการของสามัคยาจารย์สมาคมเข้าด้วยกัน ทำหน้าที่และปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน สำหรับข้าราชการครู

สำหรับนโยบายการจัดการศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2430 จนถึง พ.ศ. 2503 พอสรุปได้คือ ปี พ.ศ. 2430 มุ่งฝึกคนเข้ารับราชการ ต่อมาในปี พ.ศ. 2449 มุ่งเน้นด้านการจัดสาธารณศึกษาแก่ราษฎร เพื่อให้เรียนรู้ตามควรแก่โอกาส และจะได้กลับไปทำงานตามภูมิลำเนาของตน ครั้นถึงปี พ.ศ. 2464 นโยบายเปลี่ยนไปในด้านที่มุ่งการศึกษาสำหรับชาติ เพื่อยกคนทั้งชาติให้มีความรู้สูงขึ้น ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 นโยบายการศึกษาเน้นองค์สามแห่งการศึกษาคือ จริยศึกษา พุทธิศึกษา และพลศึกษา จนถึงปี พ.ศ. 2494 จึงมุ่งเน้นด้านอาชีวศึกษา และในปัจจุบันนโยบายของการศึกษามุ่งสนองความต้องการของสังคม และบุคคลตามแผนเศรษฐกิจและการปกครองประเทศ

ในปี พ.ศ. 2516 จารุวรรณ ไวยเจตน์³ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาภาคบังคับ

³จารุวรรณ ไวยเจตน์, การศึกษาภาคบังคับของไทย พ.ศ. 2464 - 2474

ปริชญาพิมพ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2516.

ของไทย พ.ศ. 2464 - 2474 ผลการวิจัยพอสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาแบบใหม่ที่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มจัดขึ้นในสมัยพระองค์นั้น มีอุปสรรคหลายประการคือ ความเข้าใจผิดของราษฎรเกี่ยวกับการจัดการศึกษา อุปสรรคด้านการดำเนินงานของกระทรวง และการขาดบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติประถมศึกษาฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ. 2464 ซึ่งก่อให้เกิดผลคือหลายประการคือ ผลดีทางด้านการศึกษา ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การประกอบอาชีพของประชาชนและผลดีทางด้านการเมืองการปกครอง ส่วนอุปสรรคสำคัญในการจัดการศึกษากว่าครึ่งในรัชกาลนี้ได้แก่ การขาดครูผู้สอนทั้งในตำแน่งปริมาณและคุณภาพ ครูได้รับค่าตอบแทนต่ำมาก ขาดแบบเรียนและงบประมาณในการดำเนินงาน ซึ่งอุปสรรคดังกล่าวนี้ ได้เป็นปัญหาสืบเนื่องกันมาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

งานวิจัยที่กล่าวมาแล่นั้น ช่วยทำให้เข้าใจถึงสภาพการจัดการศึกษาของไทยที่ดำเนินมาแล้วในอดีตได้อย่างดียิ่ง ทั้งในค่านโยบาย บริหาร การจ้กดำเนินงาน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ซึ่งจะ เป็นพื้นฐานและแนวทางสำหรับการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับอาชีพครูได้เป็นอย่างดี

ประวัติการฝึกหัดครู

ในปี พ.ศ. 2506 บำรุง กลัดเจริญ⁴ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ประวัติการฝึกหัดครูของประเทศไทย ผลการวิจัยพอสรุปได้ว่า การฝึกหัดครูได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2435

⁴บำรุง กลัดเจริญ, ประวัติการฝึกหัดครูของประเทศไทย ปริญาานิพนธ์ - การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2506.

โดยกรมศึกษาธิการได้ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูแห่งแรกขึ้นที่โรงเรียนเล็ก เรียกว่า โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ต่อมาได้ย้ายไปอยู่ที่เทพศิรินทร์ราชวาส และในปี พ.ศ. 2446 ก็ได้ขยายหลักสูตรสูงขึ้นถึงชั้นฝึกหัดครูมัธยม ภายหลังโรงเรียน ได้รวมเข้ากับโรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตกที่บ้านสมเด็จเจ้าพระยา จนเมื่อได้มีการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2459 การฝึกหัดครูจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โรงเรียนฝึกหัดครูที่กล่าวมานี้เป็นโรงเรียนฝึกหัดครูชาย ส่วนโรงเรียนฝึกหัดครูหญิงนั้น ก็ได้จัดตั้งขึ้นแห่งแรกในปี พ.ศ. 2456 ที่โรงเรียนเบญจมราชาลัย

ต่อมาในปี พ.ศ. 2464 การฝึกหัดครูได้ขยายขึ้นกับกระทรวงศึกษาธิการตามเดิม โดยเปิดหลักสูตรฝึกหัดครูมูลและครูประถมขึ้นที่โรงเรียนฝึกหัดครูวัดบวรนิเวศ ซึ่งต่อมาโรงเรียนนี้ได้เปลี่ยนชื่อและย้ายไปอีกหลายแห่ง จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2499 จึงได้ย้ายไปที่อำเภอบางเขน และเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูพระนคร สำหรับหลักสูตรฝึกหัดครูมัธยมก็ได้เปิดสอนที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้มอบให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นผู้จัด โดยได้ตั้งแผนกฝึกหัดครูมัธยมขึ้นในคณะอักษรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2473

การฝึกหัดครูซึ่งแต่เดิมมีฐานะเป็นแผนกขึ้นอยู่กับกรมวิสามัญศึกษาที่ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นกรมการฝึกหัดครูเมื่อปี พ.ศ. 2497 โดยทำหน้าที่ 2 ประการคือ ทำการผลิตครูในสถาบันฝึกหัดครูให้ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพ และช่วยกรมต่างๆอบรมครูประจำการให้มีวุฒิสูงขึ้น การฝึกหัดครูได้รับการปรับปรุงให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นโดยลำดับ ได้มีการยกระดับวิหะฐานะของครูให้สูงขึ้นจนถึงขั้นปริญญา และเทียบเท่าสาขาวิชาอื่น มีการปรับปรุงหลักสูตร วิธีการสอน อุปกรณ์การสอน การวัดผลการศึกษา การส่งเสริมวิทยฐานะครู ตลอดจนการบริหารให้เหมาะสมกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองตลอดมา

ประยูร ศรีประสาน⁵ ได้ศึกษาถึงเรื่อง ความเป็นมาของการฝึกหัดครูในประเทศไทย พอสรุปได้ว่า ระยะเวลาสงครามโลกครั้งที่ 2 การพัฒนาการฝึกหัดครูเป็นไปอย่างช้าๆ มีโรงเรียนฝึกหัดครู 2 - 3 แห่ง จำนวนนักเรียนก็น้อย รัฐบาลต้องให้ทุนอุดหนุนแก่นักเรียนฝึกหัดครูตลอดมา การจัดโรงเรียนก็จัดแบบเดิมเรียน แยกเป็นโรงเรียนหญิง โรงเรียนชาย ไม่มีการจัดแบบสหศึกษา การจัดโรงเรียนประจำเพิ่งจะมีขึ้นครั้งแรกใน พ.ศ. 2449 ตั้งแต่นั้นมาโรงเรียนฝึกหัดครูที่สร้างขึ้นส่วนมากก็เป็นโรงเรียนประจำ

ระดับของการศึกษาตั้งแต่ระยะแรกจนถึง พ.ศ. 2475 ก็มีการจัดฝึกหัดครูประกาศนียบัตรมณฑล คุรุสภา คุรุประถม และคุรุมัธยม ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว จึงได้มีการฝึกหัดครูประชาบาล และครูประกาศนียบัตรเพิ่มขึ้น ระดับทั้งสองนี้มีวุฒิต่ำกว่าครูมูลงไปอีก ทั้งนี้เพราะต้องการผลิตครูออกไปสอนในชนบท ซึ่งการขาดแคลนยังมีอยู่มาก

นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา การฝึกหัดครูของไทยได้เจริญก้าวหน้ามาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังที่ได้มีการจัดตั้งกรมการฝึกหัดครูขึ้นแล้ว รัฐบาลเองก็มีนโยบายเร่งขยายการศึกษาเพื่อสนองความต้องการของประชาชนและของประเทศ นอกจากนี้ ด้วยความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ได้มีการปรับปรุงงานการฝึกหัดครูเป็นการใหญ่ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ มีการยกระดับการฝึกหัดครูให้สูงขึ้นถึงระดับปริญญา มีการปรับปรุงหลักสูตรฝึกหัดครู วิธีสอน อุปกรณ์การสอน การวัดผลการศึกษา การส่ง ศึกษานิสิต ตลอดจนให้บริการครูให้เหมาะสมแก่กาลสมัย

⁵ประยูร ศรีประสาน, "ความเป็นมาของการฝึกหัดครูในประเทศไทย" วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ (สิงหาคม 2515), หน้า 19 - 36.

สถาบันอาชีพครู

ในปี พ.ศ. 2510 สุทิน เอมะพันธ์⁶ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลของ
 ครูสภา ผลการวิจัยพบสรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคลเฉพาะข้าราชการครู ซึ่งครูสภาทำหน้าที่
 แทน ก.พ. (คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน) อยู่ เมื่อเปรียบเทียบกับองค์การบริหารงาน
 บุคคลของข้าราชการประเภทอื่น เช่น กต. (คณะกรรมการข้าราชการตุลาการ) และ กอ.
 (คณะกรรมการข้าราชการอัยการ) ในด้านฐานะและอำนาจหน้าที่แล้ว จะแตกต่างกับครูสภามาก
 กล่าวคือ ครูสภามีได้มีฐานะเป็นองค์การบริหารงานบุคคลเพียงอย่างเดียวเช่น ก.ต. และ ก.อ.
 ครูสภายังมีฐานะเป็นสถาบันอาชีพ คล้ายกับสถาบันอาชีพอื่นๆ เช่น สมาคมแพทย์ เนติบัณฑิตยสภา
 เป็นต้น ซึ่งสถาบันอาชีพเหล่านี้มิได้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานบุคคลแก่ข้าราชการประเภท
 ใดเลย คงทำหน้าที่แต่เพียงเป็นผู้รักษาราชการของผู้นับรองอาชีพเท่านั้น การที่ครูสภามีฐานะ
 อยู่สองฐานะเช่นนี้ ทำให้การปฏิบัติงานของครูสภายากขึ้นคือ มีทั้งการบริหารงานบุคคลของ
 ข้าราชการครู และรักษาไว้ซึ่งฐานะของผู้นับรองอาชีพครู โดยเฉพาะเรื่องการบริหารงานบุคคลนั้น
 อำนาจต่างๆเกี่ยวกับงานด้านนี้ ยังเป็นอำนาจหน้าที่ของ ก.พ. อยู่ ครูสภาเป็นเพียงหน่วยงาน
 ที่มีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของ ก.พ. เท่านั้น ครูสภาไม่สามารถออกกฎ ระเบียบ อื่นใดเช่น
 ก.ต. และ ก.อ. ได้ ครูสภาจึง มีฐานะเป็นสถาบันอาชีพครูเสียเป็นส่วนใหญ่

ในก้านอำนาจหน้าที่ของครูสภาก็เช่นเดียวกัน อำนาจหน้าที่สำคัญๆ เช่น การกำหนด
 อัตราเงินเดือน การกำหนดตำแหน่ง การกำหนดคุณวุฒิ ล้วนแต่เป็นอำนาจหน้าที่ของ ก.พ. ทั้งสิ้น

⁶สุทิน เอมะพันธ์, การบริหารงานบุคคลของครูสภา วิทยานิพนธ์ปริญญา -
 รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2510.

ซึ่งติดกับ ก.ต. และ ก.อ. ที่มีอำนาจหน้าที่ในเรื่องเหล่านี้เป็นของตนเองโดยเฉพาะ และการกระจายอำนาจในด้านการปฏิบัติงานไปให้ครูสภานั้น ทำให้งานบางอย่างเกิดความล่าช้า เพราะต้องผ่านหน่วยงานหลายหน่วย ในเรื่องการควบคุมเงินเดือนเกี่ยวกับ ครูสภาที่มีอำนาจหน้าที่ให้กรมต่างๆที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน กฎ และระเบียบ ของ ก.พ. เท่านั้น มิได้มีอำนาจในการวิจัยสั่งการได้อย่างองค์การบริหารงานบุคคลอื่นใดๆแต่อย่างใด จึงกล่าวได้ว่า ฐานะของครูสภามิได้เป็นองค์การบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูอย่างสมบูรณ์ คงเป็นแต่องค์การที่ช่วยทำงานด้านนี้ให้กับ ก.พ. เท่านั้น

คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา⁷ ก็ได้กล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับสมาคมวิชาชีพครูไว้อย่างน่าสนใจว่า องค์การหรือสมาคมวิชาชีพครูในปัจจุบันคือ ครูสภา ไม่สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิ และผลประโยชน์ของครูอย่างมีประสิทธิภาพได้ เพราะมีโครงสร้างที่ขัดแย้งกันในตัวเอง กล่าวคือ ครูสภามีฐานะและอำนาจหน้าที่ที่ถึงราชการถึงองค์การอาชีพ ต้องทำหน้าที่สองประการซึ่งขัดแย้งกันคือ คุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของครู แต่ขณะเดียวกันก็เป็นผู้บังคับบัญชาของครูโดยการพิจารณาความผิดความชอบ และลงโทษเมื่อครูกระทำความผิด คณะกรรมการอำนวยการส่วนหนึ่ง ประกอบด้วยผู้บังคับบัญชาระดับสูงในกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ รัฐมนตรี ปลัด กระทรวง และอธิบดีต่างๆ ครูสภาจึงมีแนวโน้มที่จะเป็นนายเหนือครูมากกว่าจะเป็นตัวแทนพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ของครูอย่างแท้จริง

เมื่อ วิชัยสินธุ์⁸ ได้กล่าวถึงลักษณะการก่อตั้งสถาบันวิชาชีพครูไว้ว่า ก่อนมีสถาบันวิชาชีพครู

⁷วางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, คณะกรรมการ. การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม (กรุงเทพฯ: จิตนาทานิธ, 2518), หน้า 141.

⁸เมื่อ วิชัยสินธุ์, "บทบาทของครูในยุคพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับครูสภา" วิทยากรย v. (มิถุนายน 2511), หน้า 27.
ฉบับที่ 4

คือ ครูสภา เรามีสถาบันครูดังกล่าวมาแล้ว สถาบันครูเกิดขึ้นเพราะสังคมรับรองฐานะและงานของครู สังคมรับรองฐานะและงานของครูเพราะครูดำเนินหน้าที่อันสูงส่งของครู และครูปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบจริงๆ ครูนั้นอยู่ในระเบียบวินัยอันเป็นจารีตของครู มีคุณธรรม เป็นต้น

เมื่อมีสถาบันอาชีพครูขึ้น ระเบียบประเพณีวินัยอันเป็นจารีตของครูก็ยังมีอยู่ แต่เปลี่ยนแปลงไปบ้างตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม และครูสภาหรือสถาบันอาชีพครูนั้นก็ประกอบขึ้นด้วยครูแต่ละคนนั่นเอง คณะกรรมการอำนวยการครูสภาเป็นเพียงผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินงานตามกฎหมาย เพื่อให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ ประกอบด้วยความต้องการของครูเป็นส่วนรวม

สถานภาพและบทบาทของครู

อมร รัตนาสัย⁹ ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับสถาบันครูอาจารย์ไว้ว่า ประเพณีไทยแต่เดิมถือว่า ครูเป็นปูชนียบุคคลที่ควรเคารพกราบไหว้ เพราะเป็นผู้มีพระคุณอย่างยิ่ง แต่ปัจจุบันนี้คนเป็นจำนวนมากน้อยเห็นว่า ครูชั้นประถมมัธยมเป็นครูชั้นผู้น้อย ไม่มีตำแหน่งฐานะที่น่าชมชอบ จึงไม่ทำความเคารพชมชอบโดยเฉพาะ เมื่อศิษย์เรียนสูงขึ้นและก้าวไปสู่ตำแหน่งหน้าที่สูงกว่าครู นอกจากนั้น ยังมีปรากฏการณ์หลายอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมของสถาบันครูอาจารย์ สาเหตุของความเสื่อมโทรมดังกล่าวก็คือ

1. หางานทั่วครู ครูเป็นจำนวนมากไม่รับบทบาทหน้าที่ของตัวและไม่พอใจ

สถานภาพของชีวิตของตัว

⁹อมร รัตนาสัย, "การพัฒนาสถาบันทางสังคม" ที่ระลึกวิทยุเฉลิมบริบูรณ์ 60 ปี
ศาสตราจารย์ ดร.มาลัย ทูระนันท์ และศาสตราจารย์คุณหญิงอุบล ทูระนันท์ (กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514), หน้า 71 - 114.

2. สภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคม ครูต้องกังวลอยู่กับการเลี้ยงชีพ เพราะฐานะทางครอบครัวและเศรษฐกิจตกต่ำ จึงไม่สามารถอุทิศตนให้แก่ศิษย์ได้เต็มที่
3. ค่าใช้จ่ายกับบิดาของครู ครูมีนายจ้างเห็นคุณค่าขึ้นไป ซึ่งบางทีก็มีใ้ปกครองครูด้วยความเป็นธรรม และบางครั้งครูก็ท่องเที่ยวหนีอบพิเทาผู้ใหญ่นอกอาชีพครูมากมาย ครูจึงเกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ และทำให้ใครๆมองฐานะครูว่าต่ำต้อย
4. ค่านักเรียนนักศึกษา ปัจจุบันการจัดการศึกษาดึงหลักความชำนาญพิเศษ (Specialization) ครูจะรับฝึกสอนในแต่ละวิชาที่ตนสอนเป็นสำคัญ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมีน้อยลงกว่าแต่ก่อน ซึ่งเป็นการสอนตัวต่อตัว นักเรียนจึงไม่ค่อยเคารพนับถือครูเหมือนแต่ก่อน

คณะกรรมการวางแผนเพื่อปฏิรูปการศึกษา¹⁰ ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและฐานะของครู และเสนอรายงานซึ่งมีข้อความทำนองเกี่ยวกับความเห็นของ อมร รัชศาสตร์ กล่าวคือ ในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ครูได้รับความเคารพนับถืออย่างสูงจากศิษย์และชุมชน โดยได้รับการยกย่องว่า เป็นผู้นิยมบูชากด ต่อมาสภาพของครูเริ่มเปลี่ยนไป เนื่องจากไทยได้รับอารยธรรมจากตะวันตก ครูเปลี่ยนฐานะจากพระมาเป็นฆราวาส ซึ่งมีฐานะเป็นข้าราชการ การสอนกลายเป็นอาชีพ นโยบายการฝึกครูมุ่งให้มีปริมาณพอสนองความต้องการในการพัฒนาการศึกษา ประกอบกับฐานะทางเศรษฐกิจของครูตกต่ำ สภาพแวดล้อมต่างๆทำให้ครูไม่สามารถดำรงสถานภาพดั้งเดิมไว้ได้ จึงก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับปริมาณและคุณภาพของครูเป็นอย่างมาก

¹⁰วางแผนฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, คณะกรรมการ. เรื่องเดิม หน้า 139.

วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา¹¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ลักษณะครูที่สังคมต้องการ ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพและบทบาทของครูพอสรุปได้ว่า ทักษะของสังคมที่มีต่ออาชีพครู ในปัจจุบันมี 2 ประการคือ ประการแรก ปัจจุบันนี้ อาชีพครูเป็นสัมมาชีพอย่างหนึ่ง ไม่ได้เป็นอาชีพที่อยู่ในฐานะกึ่งไว้นกึ่งนุชาเพื่อรับการการวะบูชาเช่นในสมัยโบราณ ครูอาจจะไปสอน - นักเรียนตามบ้านเพื่อหารายได้พิเศษ หรือทำงานพิเศษอื่นๆ ที่สุจริตและไม่ขัดกับศีลธรรมอันดีก็ได้ ประการที่สอง แม้ว่าครูเป็นครูจะไม่อยู่ในฐานะผู้ที่ควรบูชา แต่องค์การงานอยู่ในฐานะผู้ที่ควรเคารพนับถือ แลดูเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งอาชีพครูไว้โดยไม่ว่าประกอบอาชีพหรือกระทำการใดๆ ที่ขัดกับศีลธรรมคุณธรรม หรือเกลียดกลัวอวมายมุข

ลักษณะวิชาชีพชั้นสูง

กู๊ด (Good)¹² ได้ให้ความหมายของวิชาชีพ (Profession) ไว้ว่า วิชาชีพคือ อาชีพหนึ่งโดยทั่วไปเกี่ยวกับการเตรียมในระยะเวลานาน และอบรมวิชาเฉพาะ ในระดับอุดมศึกษา และมีการกำหนดกฎเกณฑ์จรรยาแห่งอาชีพนั้นๆ

จัวร์พันธุ พูลพันธ์¹³ ได้กล่าวถึงการพิจารณาลักษณะของวิชาชีพตามหลักเกณฑ์ของ ไลเบอร์แมน (Myron Liberman) ว่า

¹¹บ้านสมเด็จเจ้าพระยา, วิทยาลัยครู. ลักษณะครูที่สังคมต้องการ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สามมิตร, 2518), หน้า 91.

¹² Charter V. Good, Dictionary of Education (2nd ed.

New York : Mc Graw Hill Company, Inc., 1959), p. 415.

¹³จัวร์พันธุ พูลพันธ์, เรื่องเดิม หน้า 180.

1. เป็นบริการสังคม (Social Service) ที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง และจำเป็น
2. เป็นอาชีพที่เน้นหนักในวิธีการปฏิบัติที่ทองอาศัยสติปัญญา เป็นงานที่ใช้กำลัง ปัญญายิ่งกว่ากำลังกาย
3. เป็นอาชีพที่ต้องใช้เวลาฝึกฝนอบรมเฉพาะอย่าง เป็นเวลานาน
4. เป็นอาชีพที่มีความเป็นอิสระในตัวเองอย่างเต็มที่ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับ รายบุคคล และในฐานะกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพ
5. เป็นอาชีพที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในหมู่มนุษย์ที่เกี่ยวข้องในกันความรับผิดชอบ และการกระทำของผู้ประกอบการอาชีพ ภายใต้ขอบข่ายแห่งความมีอิสระในการประกอบ อาชีพนั้น
6. เป็นอาชีพที่เน้นหนักในการให้บริการต่อสังคมยิ่งกว่าการหวังกำไรจากผู้ เกี่ยวข้อง ควบคู่กันที่ มูลเหตุแห่งการรวมกลุ่มและการกระทำก็เพื่อให้บริการแก่สังคม
7. เป็นอาชีพที่กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง มีความเข้าใจในการปกครองตัวเอง
8. เป็นอาชีพที่มีจรรยาบรรณที่เข้าใจเป็นที่แจ่มแจ้งกันดี และในส่วนที่ยังมีความ กลุ่มเครือเป็นที่ยังสลับ ก็ได้มีการที่ความช่วยตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม

วิจิตร ศรีสะอาน¹⁴ ได้กล่าวถึงวิชาชีพว่า ควรจะได้พิจารณาจากลักษณะดังต่อไปนี้

1. จะต้องให้บริการต่อสังคมไม่ซ้ำซ้อนกับวิชาชีพอื่น
2. จะต้องมึระยะเวลาที่ให้การศึกษาแก่สมาชิกของอาชีพยาวนานพอสมควร

¹⁴วิจิตร ศรีสะอาน, "บทบาทของวิชาการศึกษาในสังคมปัจจุบัน" ศูนย์ศึกษา

- 3. สมาชิกของวิชาชีพชั้นสูง จะต้องมีความเสรีภาพในการใช้วิชาชีพ (Professional Autonomy) นั้นๆ
- 4. จะต้องมีการจรรยาบรรณ (Profession Ethics)
- 5. จะต้องมีความรับผิดชอบวิชาชีพ ซึ่งเป็นศูนย์กลางสำหรับยกมาตรฐานและเผยแพร่วิชาการของอาชีพ เป็นศูนย์กลางสำหรับความสัมพันธ์ของผู้รวมอาชีพเดียวกัน

จรรยา มิลินทร์ และคณะ¹⁵ ก็ได้ให้ความหมายของวิชาชีพไว้ว่า หมายถึง อาชีพที่ต้องใช้วิชาชีพอย่างสูง อาชีพประเภทนี้จะต้องใช้สติปัญญาอย่างสูง และใ้กล่าวถึงลักษณะโดยทั่วไปของอาชีพประเภทนี้ว่า ประกอบด้วยลักษณะ 2 ประการคือ

- 1. ใช้เวลาดึกยาวนาน คือเป็นการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย เปลืองเงินเปลืองเวลา ผู้ศึกษาก็ต้องเป็นกเมธีสติปัญญาสูง
- 2. มีจรรยาประจำอาชีพนั้นๆ เช่น จรรยาของครู จรรยาแพทย์

อาชีพต่างๆที่กล่าวนี้ได้แก่ ครูอาจารย์ หนายความ แพทย์ อัยการ ผู้พิพากษา วิศวกร นักประพันธ์ นักหนังสือพิมพ์ ฯลฯ

ละม้ายมาศ ศรีทศิต¹⁶ ได้กล่าวถึงสาระสำคัญที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่า อาชีพครูหรืออาชีพใดๆก็ตาม เป็นวิชาชีพชั้นสูงตามมาตรฐานสากลหรือไม่ไว้ ดังนี้

¹⁵จรรยา มิลินทร์ และคณะ, พจนานุกรมศัพท์ทางการศึกษา (พระนคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2505), หน้า 435.

¹⁶ละม้ายมาศ ศรีทศิต, "อาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงหรือไม่" ข่าวสารกรมการฝึกหัดครู, 2 (กุมภาพันธ์ 2510), หน้า 15 - 20.

1. วิชาชั้นสูง เป็นวิชาเฉพาะในระดับสูง และจะต้องใช้ความสามารถทางสมองในระดับสูงด้วย
2. วิชาชั้นสูง เป็นวิชาเกี่ยวกับการปฏิบัติไม่ใช่เป็นวิทยาการภาคทฤษฎีแต่เพียงอย่างเดียว
3. วิชาชั้นสูง จะต้องมึระบบควบคุม

เมื่อพิจารณาจากเกณฑ์ทั้ง 3 ประการดังกล่าว จะเห็นได้ว่าโดยทั่วไปแล้ว อาจารย์ควรเป็นวิชาชั้นสูงอย่างหนึ่ง

จิรพันธุ์ พูลพัฒน์¹⁷ ได้กล่าวสรุปลักษณะสำคัญของวิชาชั้นสูงไว้ 6 ประการคือ

1. วิชาชั้นสูง เป็นวิชาเฉพาะในระดับสูง มีเนื้อหาวิชาเป็นของตนเอง กำหนดมาตรฐานการรับไว้สูงพอสมควร และมีระยะเวลาในการให้การศึกษาแก่สมาชิกเป็นเวลานานพอสมควรหรืออย่างน้อยปริญญาตรีขึ้นไป
2. สมาชิกของวิชาชั้นสูง ต้องมีการสัมมนา แลกเปลี่ยนความเห็น มีการวิจัย เพื่อให้ความรู้ในอาชีพนั้นๆ ขยายตัวกว้างขวางยิ่งขึ้น
3. สมาชิกของวิชาชั้นสูง จะต้องมีส่วนรับผิดชอบในการใช้วิชาที่ของตน สามารถกำหนดมาตรฐานของตนเองได้
4. วิชาชั้นสูง จะต้องเป็นบริการสังคมที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงไม่ซ้ำซ้อนกับอาชีพอื่น
5. วิชาชั้นสูง จะมีจรรยาบรรณสำหรับเป็นรากฐานในการปฏิบัติการของสมาชิกให้เหมาะสมตามลักษณะของอาชีพนั้นๆ

¹⁷จิรพันธุ์ พูลพัฒน์, เรื่องเก็บ หน้า 182 - 184.

6. วิชาที่พหุชั้นสูง จะต้องมีส่วนมากวิชาที่พหุองค์ขึ้นด้วยความสมัครใจ และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

จากแนวคิดเกี่ยวกับวิชาที่พหุชั้นสูงของนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวมาแล้วนี้ พอจะสรุปได้ว่า วิชาที่พหุชั้นสูงมีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ

1. เป็นวิชาเฉพาะในระดับสูง ซึ่งต้องใช้เวลาสำหรับการฝึกฝนอบรมเป็นเวลานานอย่างน้อยถึงระดับปริญญาตรี
2. มีส่วนมากวิชาที่พหุ เป็นศูนย์กลางสำหรับยกมาตรฐาน เผยแพร่วิชาการและศูนย์สัมพันธ์ของผู้รวมอาชีพ
3. มีจรรยาบรรณ เป็นรากฐานในการปฏิบัติงานของสมาชิก

สรุป

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปฏิรูปการศึกษาครั้งสำคัญจากการศึกษาแบบโบราณ ที่มีศูนย์กลางสำคัญอยู่ที่วัดและมีพระสงฆ์เป็นครู มาเป็นการศึกษาแบบใหม่ ซึ่งเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียนที่หน่วยราชการทำหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะ วิชาครูที่เป็นสรวาส และงานครูก็กลายเป็นงานอาชีพขึ้นมา ความต้องการครูเพื่อขยายการศึกษาตามนโยบายของรัฐ มีมากขึ้นโดยเฉพาะเมื่อได้มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติประถมศึกษาครั้งแรกในปี พ.ศ. 2464 พร้อมทั้งการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวนั้น ก็ได้มีการฝึกอบรมครูโดยตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้น และได้พัฒนาการเรื่อยมาโดยลำดับ จนกระทั่งได้มีการยกระดับวิถะฐานะของครูให้สูงขึ้นจนถึงขั้นปริญญา และมีสถาบันฝึกหัดครูอยู่หลายสถาบันในปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแล้วทำให้ภาพพจน์ของครูเริ่มเปลี่ยนไปจากสมัยโบราณ ประกอบกับสภาวะแวดล้อมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก เป็นผลกระทบกระเทือนในเรื่องบทบาทและสถานภาพของครูเรื่อยมาจนปัจจุบัน

เกี่ยวกับลักษณะของวิชาที่ชั้นสูงนั้น พอสรุปได้ว่า มีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ ประการแรก เป็นวิชาเฉพาะระดับสูง ซึ่งควรมีการฝึกอบรมในระดับปริญญาตรีเป็นอย่างน้อย ประการที่สอง มีสหคณวิชาชีพ และประการที่สามก็คือ มีจรรยาบรรณ จึงเป็นสิ่งที่น่า พิจารณาเป็นอย่างยิ่งว่า อาชีพครูของไทยนั้นได้มีพัฒนาการมาอย่างไร และในปัจจุบันได้รับการ ยกย่องว่าเป็นวิชาที่ชั้นสูงตามลักษณะที่กล่าวมาแล้วหรือยัง.